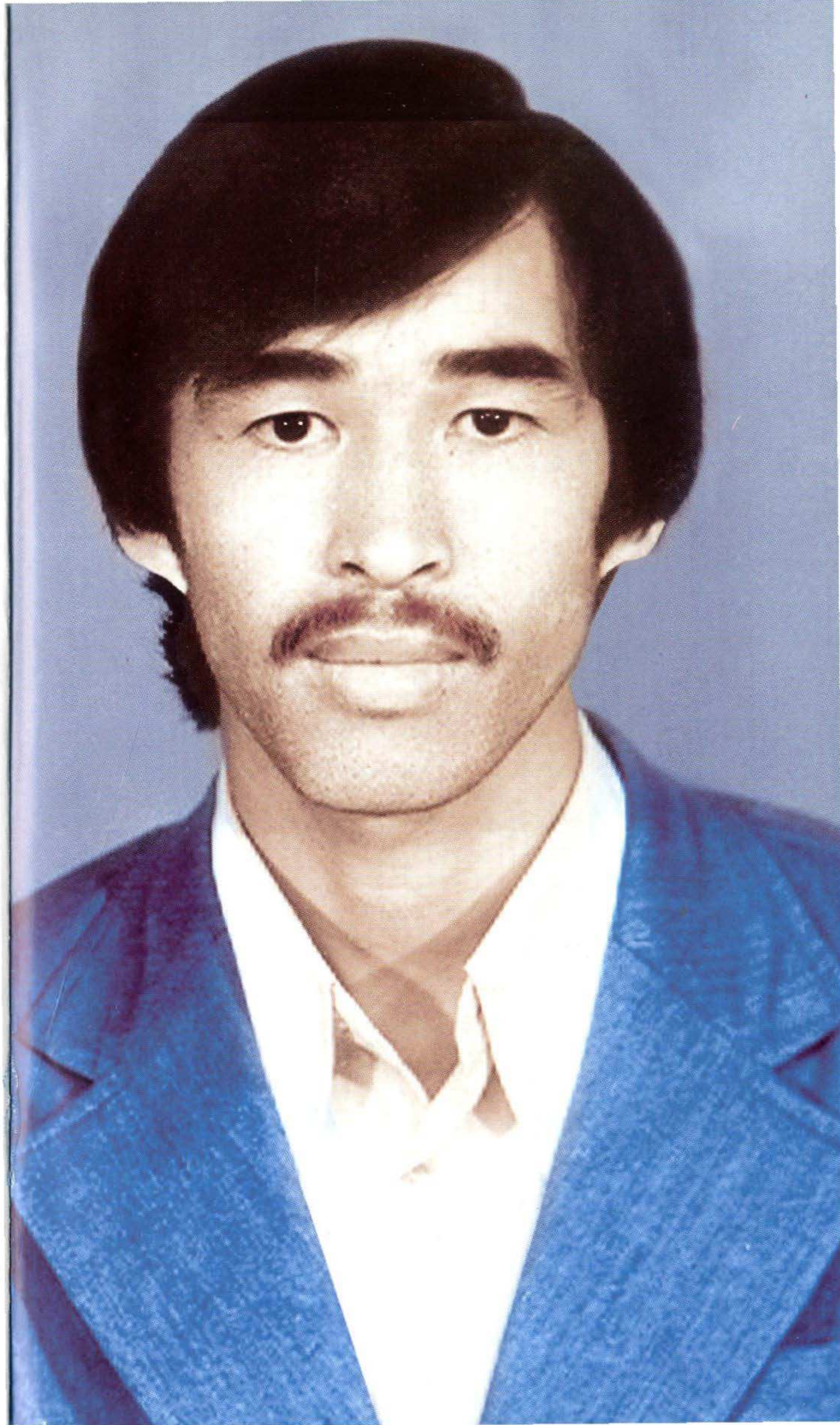

Аманғос ЕСМҰРЗАЕВ

Айсыз
түнгі
ақ
жұлдыз

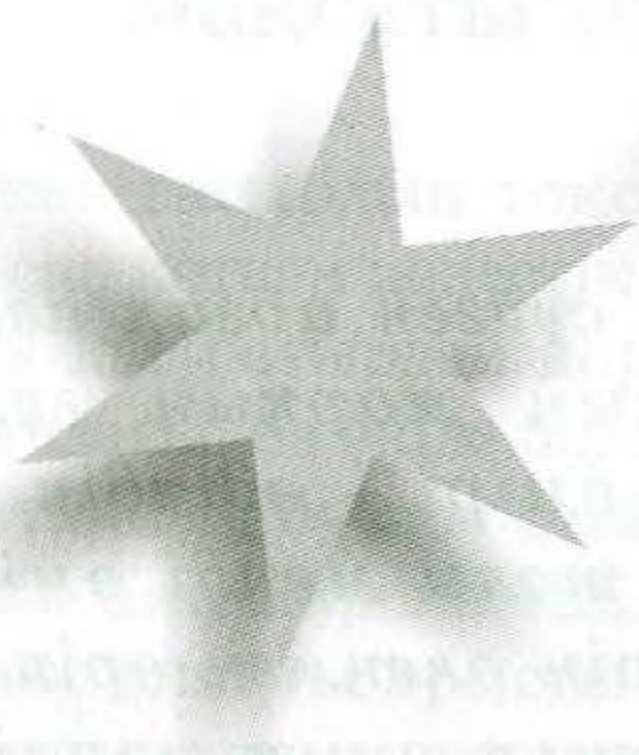

*Сен де от боп жанып едің,
Мен де от боп жанғанмын.
Халқым деп тек маздаған,
Бірлік екен арманың,
Сен осыны жалғадың.
Мен де содан қалмадым,
Осы жолдан таймаққа,
Тістелсе де бармағың...*

Аманғос ЕСМҰРЗАЕВ

**АЙСЫЗ
ТҮНГІ
АК
ЖҮЛДЫЗ**

35408-7 фз

Ақмола облысының
Мамыт-Ураньской ода.

И

ББК 84 (5 Қаз) 7-5
Е 83

Е 83 ЕСМҰРЗАЕВ Аманғос

Айсыз түнгі ақ жұлдыз: (өлеңдер, күнделік беттерінен, естеліктер) / Құраст. Сағат ЖҮСІП,

Амангелді ЕСМҰРЗАЕВ

Алматы, 2007. — 200 бет. + суретті жапсырма

ISBN 9965-21-224-4

Елін сүйген, халқын сүйген абзал азамат Аманғос Есмұрзаевтың жарқын ғұмыры әлеумет есінде. Оның өмірі – әділдік үшін, ақиқат үшін күреске толы мәнді өмір. Ол өмірге деген асау жігерін өлеңмен өріп отырыпты. Жырсүйер қауым оның нәрлі поэзиясынан үлкен жүректің дүрсілін қапысыз таныры анық. Ақиық азаматтың ақ қанат жырлары Алашына аманат.

Е $\frac{4702250202}{00(05)-07}$

ББК 84 (5 Қаз) 7-5

ISBN 9965-21-224-4

© ЕСМҰРЗАЕВ А. 2007

АЛҒЫ СӨЗ

Арманы асыл, мақсаты биік Аманғос

Өткен ғасырдың тоқсаныншы жылдары кешегі келмеске кеткен кеңестік қоғамның әсіре қызыл саясатына қас батырдай қарсы шауып, кең-байтақ Қазақстандағы он екіде бір гүлі ашылмаған балауса демократияның буыны бекіп, қабырғасы қатаюы үшін «қызыл аяқ қар кешіп, жалаң аяқ жар кешкен» Аманғос сияқты арысты бүгін еске алар күн туды. «Ерте шыққан қызғалдақтай, мен де аязға тоңғанмын» деп өзі айтқандай тағдырдың жазуымен мынау жалған дүниеден ерте озған Аманғостың жарық Айдың сәулесіндей, жазғы күннің шуағындай буырқанған асау жырлары артында қалыпты.

Сол бір жылдары жоғары білімді, жаны жайсаң азамат Аманғос Есмұрзаев қатардағы ұстаздан Арал қаласындағы іргелі білім ордаларының бірі – №64 мектептің директоры болған еді. Қашан да жаңалыққа жаны құмар ізденімпаз жігіт қолы қалт еткенде жүрек сырын ақ парақтың бетіне түсіріп отырыпты. Кейбірі аудандық «Толқын», «Асыл мұра» газеттерінде ара-тұра жарияланып тұрды. Бүгінгі күні марқұмның сол кездері басылым беттерінен орын алған әрбір жыры азамат ақынның таудан құлаған асау бұлақтың суындай таза да арынды екендігі бірден көзге ұрып тұрады.

Аманғос ақындыққа «ақын болмасаң да азамат

болу парызың» деген қағидамен келген. Ол азаматтықты, туыстықтан, тіпті өртеніп жүріп жазған өлеңдерінен де жоғары қоятын. Өмірінде қиянат көп көруіне де «бар ғұмырым қазағым халқым үшін» деген ұлттық жанашырлығы себепші болды. Ол қазаққа келетін қасіреттің бәріне қарсы еді. Келешекке сенетін. Сол үшін қайғырды, сол үшін ұйқысынан шошып оянды. Жаны нәзік, бірақ әділетсіздік алдында майысқан емес. Өзі ақкөңіл, бірақ кісінің қараулығын табанда бетіне басатын. Бауры-мал еді, рушыл, жершіл болған жоқ. Бар қазақ менің бауырым деп жүрді марқұм. Адалдықтан жеген таяқ ащы болады. Аманғос та зәбір шекті.

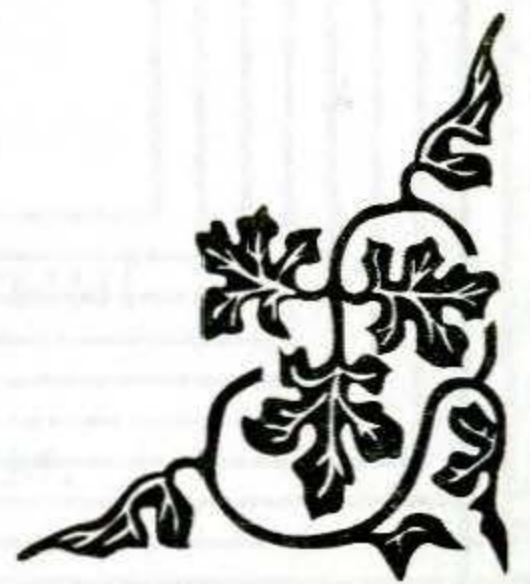
*От сезімге ақын күймей кім күйсін,
Өрттен шығып ақ боранға сүңгисін.
Бір-ақ мысал: шындық үшін апырм-ай,
Түгелдей бір сыр-шақтасын ұңгисің.*

Ұлты үшін күйіп кеткен Аманғос арамызда жоқ. Жыр жинағы қолымызға енді тиіп отыр. Біз ұмытқанмен Аманғос секілді халықтың батыры болғанын келешек ұмытпайды. Оған Құдай куә, осы кітабы куә.

Толыбай АБЫЛАЕВ,
ақын, Жарасқан Әбдірашев
атындағы әдеби
сыйлықтың лауреаты.

Өлеңдер

Лирикалық,
патриоттық,
азаматтық
және
өмір туралы
жырлар

ҚАЙДАСЫҢ, БАЛАЛЫҚ?..

Көп емес ек, он едік,
Бастауыш сол мектепте.
Қуанышқа бөленіп,
Талпынып ек өспекке.

Ер жетуді ойладық,
Допты теуіп, секіріп.
Атыспақ та ойнадық,
Ұяда жатып, бекініп.

Ойын боп бәрі көрінді,
Уайымсыз қара балаға.
Күндерім қайда көңілді?
Аңсарым ауған далаға.

Жылдар да жөңкіп өтіпті,
Еске алам балғын шағымды.
Қадірін соның кеш ұқтым,
Сол сәтті енді сағындым.

Көп емес едік, он едік,
Қайдасың, қайран сол шағым!
Бақытқа жүрген бөленіп,
Балалық дәурен – аңсарым.

КӨКТЕМ

Көктем келді, күлімдеді көкте күн,
Қаһар қайтты, ұмыт болды өткен күн.
Қар еріді, гүл жамылды қыраттар,
Су ағады, буы қалқып бөктердің.

Көктем келді, кең тыныспен теңіз кеуде
көтерді,
Қыс бүркеген мұз-көрпесін быт-шыт
қылып төңкерді.
Жағалауда ақ желкенін жайды аппақ
қайықтар,
Қайықшы шал күйбеңдейді тіршілікке
ертеңгі.

Көктем келді, мал өрісте, төлі ауыл
маңында,
Құс та оралды, әсем әнін сыйға тартып
қауымға.
Толқын ұрып, теңізімнен еміренген
есті жел,
Көктем келді, қуанышын ала келді ауылға.

9 наурыз, 1983 жыл

Көктемім менің тауысты сабыр, ұстамды,
Жадырап қалды жабыққан көңіл қыстайғы.
Күркіреді өзен қырында еркін шапқылап,
Сағынып қапшын сарала қанат құстарды.

Көктемім менің, сүйікті ғажап маусымым,
Қызғалдақ болып қырларға шашты шашуын.
Желпініп дала, жайқалта түсті желегін,
Шалқыды кеудем, өзенмен бірге тасыдым.

Көктемім менің, ғашықпын саған, жарқыным,
Қуанып тұрмын қаздардың естіп қаңқылын.
Құстарым, әне, қырымда менің той тойлап,
Жусанның иісі, жұпар боп лезде аңқыдың.

P.S.

Ырза боп іштей осылай көңіл қошына,
Қараймын биік таулардың шығып басына.
Сенен де, қалқам, қалардай бүгін хат келіп,
Көктемнің таңын қарсы алып тұрмын асыға.

ЖЫР – ЖАЛАУ

Жыр жазып, қиял қуып кетуші едім,
Көктегі жұлдызға да жетуші едім.
Еркін жүзіп қиялдың мұхитында,
Арманды желкен қылып өтуші едім.

Қиял-мұхит батырды тереңіне,
Нәр іздедім өлмейтін өлеңіме.
Шамым өшпей күн-түні жыр толғадым,
Халқымның «жарасам» деп керегіне.

Қиялдың шет пен шегі жеткізбеді,
Ойлардың тұмшалады көп тізбегі.
Сонда да от-жігерім жасымады,
Мұхиттың толқындары өткізбеді.

Өртеніп шабыт-оттың алауына,
Жетсем деп талпынамын қалауыма.
Мен өлсем де, артымда жырым қалар,
Айналып жүрегімнің жалауына.

АҚЫН

От сезімге ақын күймей, кім күйсін?!
Өрттен шығып, ақ боранға сүңгисің.
Бір-ақ мысал: шындық үшін апырым-ай,
Түгелдей бір сыр-шахтасын үңгисің.

Күрсінесің, жерлерде сен күлетін,
Қиялдың көк мұхитына жүзесің.
Маржандай сөз табу үшін бір ғана,
Түгелдей бір ой-теңізін сүзесің.

Түк бітірмей
кейде іштен тынасың,
Түнересің, дөңбекшисің, тұнасың...
Сиқыр-жырдың бір-ақ тамшы нәрі үшін,
Түгелдей бір ойдың бұлтын сығасың.

Қырандайсың самғап ұшып жөнелсең,
Жалғандыққа иілмейді өр еңсең.
Ақындардың азаптаған жүрегін,
Неткен қиын өнер едің, өлең, сен?!

ШАҒАЛА

Жерім жатыр кеберсіп,
Ақ тозаң шаң сарала.
Не хабар мұнда ап келдің?
Адасып ұшқан шағала.
Үмітінің көгіне
Жүздірген жан қайығын,
Кешігіп келдің, шағала,
Балықшы қарттан айырылдым.
Үмітін ақтап атамның,
Адасып ұшқан шағала.
Сырыңды маған ақтарғын,
Қонсаңшы келіп жағаға.
Аман бол, жалғыз шағала,
Жақсылықтың нышаны.
Теңізде өскен балаңа
Жайылды үміт құшағы.
Аман бол, жалғыз шағала!

16 қыркүйек, 1992 жыл

Бет-жүзіне қарамайтын қаныңда бар
қайсарлық,
Әділетпен барлығына айта аласың
төрелік.

Деп ойлаушы ем, ой-орманда дара
жүрген жалғызбын,
Әттең-әттең жалғыздықтан ақымды көп
алғыздым.

Ерте шыққан қызғалдақтай мен де
аязға тоңыппын,
Жариялықтан жылу алған мен
сендерге жолықтым.

Сең бұзылды, келді әділет тоқтата
алмас оны ешкім,
Айналайын жанарыңның қуанышын
бөлістім.

Аянбайын, аяз соқса мен-ақ құрбан
болайын,
Тер төгуге мен даярмын жетуі үшін
жеңістің!

АРАЛЫМ

Иесі жоқ, қайғыдан құлазиды Аралым,
Көкірегін құм бүркеп, жас айғыздап
жанарын.

Толқын керген омырауың шандыр болып,
тартылып,
Қос дарияң суалып, тамшыларын санадың.

Шағалаңнан адасып қалғансың ба,
ұлы еркем?

Үмітіңді сөндірмей келеді ме, күнде ертең.
Айналайын, Аралым, жәутең-жәутең
қарадың,

Сен есіме түсесің семіп қалған гүл көрсем.

Мен өзіңе, Аралым, жыр арнаймын сағына,
Кім бар құлақ түретін замананың зарына?

Саяхаттап қайтар ма ем, әттең, сол бір
жылдарға,

Толқын қуып жүгірген бал балалық
шағыма...

ӨМІР СОЛАЙ

О, адамдар, қалайсындар, қалайсындар?
Талқысына салады талай сындар.
Даңқ қуып, байлықтың соңына еріп,
Бір-біріңмен жау болып, тарайсындар.

Білсеңдер де ғұмырдың аз екенін,
Ырылдасып, көктем мен жаз өтерін.
Алдайтын байлық, атақ — жалған сезім,
Өкінішпен бітеді соңғы демің.

P.S.

*Қорғаушысы жоққа тізе батырып,
Жасап кейде жатамыз-ау асылық.
Атағы мен дәрежесі барларға
Неге біздер жағынамыз бас ұрып?*

ҚҰС ЖОЛЫ ҚИЫРЛАРҒА ШАҚЫРАДЫ

Қаранғы түн жасырды жердің бетін,
Орманды, тауларымды, көлдің бетін.
Айсыз түн жұлдыздары жымыңдайды,
Алқадай ажарлаған көктің төсін.

Жұмбақ қой аспанның кең атырабы,
«Құс жолы» қиырларға шақырады.
Күдіктерім алдымнан көлбеңдейді,
Қара түнек ойларға батырады.

Кетемін «Құс жолының» соңына еріп,
Шақырады тоқтаусыз мені жорық.
Жүрегімде лаулаған махаббатым,
Таңым болып атады, таңым болып.

ЕЛДІК ҚАЙДА, БІЗ ҚАЙДА?

«Сақ бол, ойбай, қазақ өсіп кетпесін,
Аяқтан шал, дегеніне жетпесін.
Аз болса да басқа ұлттың өкілі,
Өссін солар, жапырақ жайып, көктесін!»

Халық па едік, өз-өзінен үркетін,
Қараңдаршы, қайдан шықты бұл шешім?!
Қазақпенен қазақ өстіп аңдысса,
Қашан ғана жия алады жұрт есін.

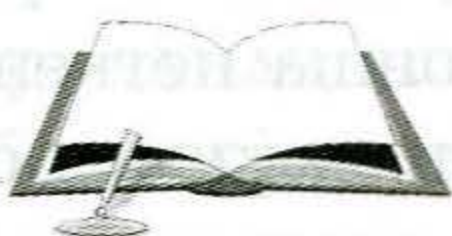
Ал қазақтың өсіп-өніп кеткені,
Өзгелерге қызғаныш та, дерт те еді.
Қазақтарды бір-біріне айдап сап,
Жүзге бөліп, жүрер жолын шектеді.

Халық едік ежелден-ақ намысқой,
Жақынға емес, сілтеп кетсе алысқа ой.
Қаламыз ба, шың басына шыға алмай,
Көрсетпей ме, елді бастар арыс бой.

Қойдан жуас, сонша момын ел ме едік,
Отырамын көкірегім шерленіп.

Жігер жасып, намыс өліп қалған ба?!
Өзге ұлттың аты озсын дер ме едік?

Өзге ұлтты отырғам жоқ алалап,
Қазақстан — барша жұртқа сая, бақ.
Басқаларға бәйек бола бергенше,
Көктетейік, өзімізді аялап.

Той жасаймыз дүбірге бөлен елді,

Қуанып қозылады делебенді.

Күй тыңдастың, аяқ жастарға би,

Шаттық қағидаңды терезенді.

Көңіліңнің кү-... ашық бәрі,

Қонақтарым жиналар қашықтағы.

Сендерменен жарассын той-думаным,

Шалқып-толқып қалайды тасып тағы.

Күй күмбірлеп, айтылар асыл өнім,

Шаттығымаң қалайша жасырамын?